

تأثیر فیلم‌های آموزشی بر تغییر نگرش دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان دماوند نسبت به سوء مصرف مواد مخدر

مریم طاهریان^۱/محمد رضا رسولی^۲/احمد ابوحمزه^۳

تاریخ دریافت مقاله: اسفند ۹۵ تاریخ پذیرش نهایی: فروردین ۹۶

چکیده

از نظر پیاژه کودکان و هم نوجوانان به فیلم‌هایی که با تصویر زندگی عادی و روزمره شان تفاوت داشته باشند و برایشان بدیع و غریب جلوه کند، توجه بیشتری نشان می‌دهند. هدف این پژوهش بررسی تأثیر فیلم‌های آموزشی بر تغییر نگرش دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان شهر دماوند نسبت به سوء مصرف مواد مخدر می‌باشد.

نمونه پژوهش حاضر تعداد ۸۰ دانش‌آموز دبیرستانی که با اجرای فرم الف پرسشنامه نگرش سنج نسبت به اعتیاد پیش‌آزمون شدند. آزمودنی‌ها، به طور تصادفی در ۲ گروه ۴۰ نفری شامل گروه‌های کنترل و گروه آزمایش جایگزین شدند ۴۰ نفر از آزمودنی‌ها که نمره بالاتری در پیش‌آزمون کسب کردند (یعنی گرایش مثبت‌تری نسبت به مصرف مواد داشتند) را در گروه آزمایش و از بقیه دانش‌آموزان ۴۰ نفر را به طور تصادفی انتخاب و به عنوان گروه کنترل جایگزین شدند و سپس به گروه آزمایش به مدت ۱ ماه فیلم‌های آموزشی نشان دادند اما هیچ متغیری بر گروه کنترل اعمال نشد. در پایان هر دو گروه توسط فرم ب مقیاس نگرش سنج نسبت به اعتیاد مورد پس‌آزمون قرار گرفتند. فرضیه‌های پژوهش توسط روش‌های آماری تحلیل کوواریانس و آزمون t تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد (از نظر شناخت، عاطفه و رفتار) و اعتیاد قبل و بعد از نشان دادن فیلم‌های آموزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر، نگرش نسبت به سوء مصرف مواد با نشان دادن فیلم‌های آموزشی به نوجوانان دختر تغییر می‌کند.

تحلیل آماری نشان داد که فیلم‌های آموزشی در تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد موثر بوده است.

واژگان کلیدی: فیلم‌های آموزشی، تغییر نگرش، مواد مخدر، اعتیاد، دانش‌آموزان.

۱- مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دماوند، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: mt_roz@yahoo.com

۲- معاون و عضو هیئت علمی دانشکده علوم ارتباطات و مطالعات رسانه تهران مرکز

۳- عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

امروز ثابت شده است که مجازات و تنبیه برای جلوگیری از اعمال مجرمانه و آسیب‌های اجتماعی، کفایت نمی‌کند هر چند انسان‌های محدودی هستند که به علت آگاهی نسبت به این که اگر مقررات قانون را زیر پا گذارند، مجازات خواهند شد از بزهکاری و جرم خودداری می‌نمایند اما امروز بطلان نظریه کسانی که معتقد بودند برای امنیت و آرامش جامعه و نیز حفظ حقوق و آزادی‌های فردی تنها راه حل مسأله بزهکاری و مشکل بزهکاران برخورد کیفری محض با ایشان است بر کسی پوشیده نیست، از همین رو نظام‌های کیفری مختلف معتقدند که در کنترل و مقابله با جرایم علاوه بر سرکوب‌گری و واکنش بعد از ارتکاب جرم بایستی به پیشگیری بیشتر توجه کرد.

اهمیت پیشگیری از جرایم وقتی روشن می‌شود که ناتوانی مجازات‌ها و کیفرهای مختلف را در جلوگیری از ارتکاب جرایم و کاهش آنها دریابیم، یکی از حقوقدانان کیفری در این خصوص می‌گوید:

«پیشگیری به جای آن که امری فرعی باشد باید ضامن اصلی حفظ نظم اجتماعی گردد و کیفرها در ممانعت از اجرا تقریباً ناتوان است» (کی‌نیا، ۱۳۸۶).

به دلیل جایگاه مهم امر پیشگیری در سالم سازی جامعه و امنیت آن و نیز ارتباط گسترده آن با سیاست‌های جنایی کشور قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در بند ۵ اصل ۱۵۶ یکی از وظایف قوه قضائیه را اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمان قرار داده است.

مسأله مواد مخدر یکی از مسائل مهم و جدی در سطح بین‌المللی است که از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فیزیولوژیک نگاه‌های مختلفی را به خود معطوف نموده است. سوء مصرف و قاچاق مواد مخدر پدیده‌ای چند وجهی است که همه ارکان اساسی جامعه را تحت تاثیر قرار می‌دهد، لذا مبارزه با آن نیز مستلزم به کارگیری همه ظرفیت‌های موجود است.

مبارزه با اعتیاد بر سه روش: ۱- مبارزه با عرضه، ۲- درمان معتادان و ۳- فعالیت‌های پیشگیری در جهت

کاهش تقاضا استوار است و بر اساس رضایت‌بخش نبودن مبارزه با عرضه و درمان معتادان در کشور بهترین روش، انجام فعالیت‌های پیشگیری در جهت کاهش تقاضا است (نظری، ۱۳۸۰).

بنا به نظر، بوتوین و بوتوین (۱۹۹۷)، درمان اعتیاد و شکستن چرخه معیوب‌گران و دشوار است و سیستم درمانی جامعی با رویکردهای مختلف دارودرمانی، روان‌درمانی، بازپروری و باز توانی را می‌طلبد. درچنین شرایطی پیشگیری به طورمنطقی جایگزین درمان می‌شود. هدف از پیشگیری به تاخیر انداختن یا جلوگیری از شروع استفاده از مواد مخدر در جامعه است. به این ترتیب پیشگیری از ابتلای افرادجامعه به سوء مصرف مواد به معنای جلوگیری از تحمیل هزینه های سنگین به اجتماع، ابتلای افراد به ایدز و بیماری های دیگر، کاهش بازدهی در محیط کار، وقوع جرم وجنایت و در معرض خطر قرار گرفتن نسل بعدی است. یکی از روش‌های پیش‌گیرانه در برابر مصرف مواد مخدر، آگاه‌سازی افراد در مورد خطرها و مضرات مواد مخدر، اصلاح و تغییر نگرش افراد از نگرش مثبت به نگرش منفی به اعتیاد، معتاد و مواد مخدر است (رحیمی، ۱۳۸۲، به نقل از جزایری و همکاران، ۱۳۸۲).

یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها در پیشگیری از اعتیاد تغییر نگرش‌های مثبت و تثبیت نگرش‌های منفی نسبت به مصرف مواد مخدر است، نگرش یعنی باورهای فرد در مورد نتیجه و عاقبت هر کار و ارزشی که فرد برای این نتیجه قائل است نگرش‌ها دلایل منطقی بروز رفتارهای هر فرد خاص می‌باشد، عوامل بسیاری بر نگرش افراد تاثیر می‌گذارند؛ یکی از این عوامل دانش و اطلاعات فرد در حوزه های مختلف می‌باشد، لذا طبق مطالعات صورت گرفته مشخص شده است افرادی که نسبت به مواد مخدر نگرش‌ها و باورهای مثبت دارند احتمال مصرف و اعتیادشان بیشتر از کسانی است که نگرش‌های منفی یا خنثی دارند. بر همین اساس تغییر نگرش‌ها از خنثی به منفی آسان‌تر از تغییر نگرش‌ها از مثبت به منفی است. به

شناختی، عاطفی، رفتاری نگرش نسبت به سوء مصرف مواد مخدر مشاهده خواهد شد؟

آمارهای موجود نشان می‌دهند که حدود ۱۶ درصد معتادین ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند و ۲۸ درصد آن‌ها بین ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد روی می‌آوردند.

متأسفانه امروز بالغ بر ۶۰ درصد از فضای زندان‌های کشور را معتادان و مجرمین مواد مخدر اشغال نموده و انرژی زیادی را از کشور (در بخش‌های گوناگون) مصروف خود ساخته‌اند و همین مساله در بروز ناامنی‌ها بی‌تأثیر نبوده و نیست. از نظر بهداشتی‌کی از عوامل اصلی شیوع و بروز امراض مسری هم‌چون ایدز، سل، هپاتیت و غیره ناشیاز سوء مصرف مواد است که نه تنها سلامتی خود آنان بلکه سلامت کل جامعه را مورد تهدید جدی قرار داده است (نظری، ۱۳۸۸).

روند رو به افزایش مصرف مواد در بین نوجوانان بسیار نگران‌کننده است، زیرا اکثر نوجوانان که مصرف مواد را در سال‌های اولیه نوجوانی آغاز می‌نمایند به مصرف این ماده در سال‌های آینده ادامه می‌دهند، و میزان مصرف مواد و هم‌چنین مشکلات مرتبط با آن نیز افزایش می‌یابد (محمدخانی، ۱۳۸۵).

هم‌چنین بدلیل این که سن اعتیاد رفته رفته کاهش می‌یابد، و با توجه به هزینه‌های انسانی و مادی مبارزه با عرضه و توزیع مواد و عوارض جسمی و روانی و صرف وقت هزینه زیاد و درصد کم موفقیت و عدم انگیزه معتادان برای درمان و این که مبارزه با عرضه و درمان نتیجه مطلوب نداشته است، لذا اهمیت پیشگیری توجیه می‌شود.

ما در عصر ارتباطات به سر می‌بریم که وجه مشخصه آن تلاش در جهت تغییر نگرش و متقاعد ساختن همگانی است (ارونسون، شکرکن، ۱۳۸۹). در این میان رسانه‌ها نقش بسیار بزرگی در متقاعد ساختن و تغییر نگرش ما دارند. هم‌اکنون تلاش‌های گسترده‌ای در حال انجام است تا با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای نگرش مردم را نسبت به اعتیاد تحت تأثیر قرار داده و منفی‌کند. هم‌چنین، واضح است که مهم‌ترین رکن در

همین دلیل افرادی که سیگاری نیستند بیشتر از سیگاری‌ها به مضرات سیگار توجه دارند (عسگری، ۱۳۸۴).

به عقیده فیش بین (۱۹۹۱)، مصرف مواد مخدر تحت تأثیر نگرشی است که نوجوانان به مواد دارند. شکل‌گیری نگرش مثبت یا منفی ناشی از ترکیب دانش، اطلاعات، باورها و عواطف نوجوانان درباره مواد مخدر از یک سو و میزان ارزشمندی است که برای آنها قائل هستند علاوه بر این از نظر روانشناختی افراد تمایل دارند رفتارهایی را انجام دهند که اکثریت مردم و گروه‌های مرجع آنها را مناسب و مثبت ارزیابی می‌کنند. از اینرو معمولاً به رفتارهای مطابق هنجارهای اجتماعی عمل می‌شود. هر چه فرد تبعیت و اطاعت بیشتری از نظرات دیگران داشته باشد، احتمال رفتارهای مطابق با هنجار افزایش می‌یابد (پورشهباز و دیگران، ۱۳۸۴).

کلاس درس و فضای مدرسه از موقعیت‌هایی است که افراد زیاد تحت تأثیر همسالان قرار می‌گیرند. چون بیشتر وقت دانش‌آموز در این مکان سپری می‌شود و دانش‌آموزان در بیشتر مسائل و موقعیت‌های زندگی فردی و اجتماعی تحت نفوذ و تأثیرآموزه‌های مستقیم و غیر مستقیم همسالان خود قرار می‌گیرند. بنابراین با آموزش مهارت‌های زندگی در مدرسه دانش‌آموزان هم از ارزشیابی خود از مواد مخدر آگاه می‌شوند و هم به طور مستقیم در مقابله با نگرش‌های دیگر همسالان درباره مواد مخدر تحت تأثیر قرار می‌گیرند. از اینرو آموزش مهارت‌های زندگی، مهارت‌های فردی، بین فردی آنها را در رسیدن به اهداف و تامین نیازهای‌شان تقویت می‌کند هم‌چنین آنها را با نگرش‌های متفاوت و ناهم‌ساز نگرش‌های خود مواجهه می‌سازد تا دانش‌آموزان در نگرش‌های خود تجدید نظر کرده و نگرش‌های نادرست خود را اصلاح کنند. بنابراین مساله قابل طرح در این پژوهش این است که آیا فیلم‌های آموزشی نگرش دانش‌آموزان را نسبت به سوء مصرف مواد مخدر و اعتیاد تغییر می‌دهد؟ آیا تفاوتی در تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر مولفه‌های

دانش آموزان گروه کنترل تغییرات معنا داری نشان می‌دهد.

تعاریف

۱-۱ رسانه آموزشی: به کلیه امکاناتی اطلاق می‌شود که می‌توانند شرایطی را به وجود آورند که تحت آن شرایط فراگیران قادرند، اطلاعات، رفتار و مهارت‌های جدیدی را با درک کامل به دست آورند. تجارب متعدد نشان داده است که استفاده از رسانه‌ها در میزان یادگیری فراگیران اثر می‌گذارد و از طرف دیگر از طول زمان لازم برای آموزش می‌کاهد.

۱-۲ نقش حواس در یادگیری: علت دیگر استفاده از رسانه‌های کمک آموزشی نقشی است که حواس مختلف در یادگیری دارا هستند. حواس مختلف نقش واحدی در یادگیری دارا نیستند.

۷۵٪ یادگیری از طریق کاربرد حس بینایی صورت می‌گیرد.

۱۳٪ یادگیری از طریق کاربرد حسشنوایی صورت می‌گیرد.

۶٪ یادگیری از طریق کاربرد حس لامسه صورت می‌گیرد.

۳٪ یادگیری از طریق کاربرد حس بویایی صورت می‌گیرد.

۳٪ یادگیری از طریق کاربرد حس چشایی صورت می‌گیرد.

همانطور که مشاهده می‌شود قسمت اعظم یادگیری در انسان از طریق حس بینایی است.

۱-۳ پیشگیری: پیشگیری عبارت است از به تأخیر انداختن یا جلوگیری از شروع استفاده از مواد در جامعه می‌باشد

در فرهنگ معین، «پیشگیری در لغت به معنای جلوگیری، دفع، منع سرایت مرض از پیش، تقدم بحفظ، صیانت، حفظ صحت، جلوگیری از شروع گرفتن» آمده است (معین، ص ۹۳۳). از نظر ریشه شناسی، کلمه پیش گیری دارای دو بعد است: ۱- به معنی «پیش دستی کردن، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی رفتن» و ۲- به معنی «آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن»

برنامه‌ریزی برای پیشگیری از اعتیاد آموزش مردم است. با توجه به این که یکی از عوامل مؤثر در بالابردن تقاضا و گرایش نسبت به اعتیاد وجود باورهای نادرست و نگرش‌های مثبت نسبت به اعتیاد و مواد مخدر در بین افراد و خانواده‌ها است، لذا پژوهش حاضر درصدد آن است تا نقش فیلم‌های آموزشی را که از ابزارهای مهم رسانه‌ای است، در تغییر نگرش دانش آموزان دبیرستانی نسبت به اعتیاد مورد بررسی قرار دهد؛ در واقع، با این کار به پیشگیری اولیه اقدام شده است.

ساخت فیلم‌های آموزشی در پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر، یک رویکرد تازه برای پیشگیری است که در وهله اول بر عوامل عمده اجتماعی - روانی سوق دهنده نوجوان به شروع مصرف مواد تمرکز دارد و تاکید عمده این برنامه بر رشد مهارت‌های شخصی و اجتماعی است. پژوهش حاضر با ارائه چنین برنامه‌ای سعی بر آن دارد با استفاده از فیلم‌های آموزشی تغییر نگرش و کاهش گرایش نسبت به سوء مصرف مواد مخدر و اعتیاد را در نوجوانان بررسی کند. در بررسی پیشینه پژوهش می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره کرد:

در پژوهش دکتر حسین آزاد (۱۳۹۳)، نقش فیلم مستند و کاریکاتور با محتوای ضداعتیاد در تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به اعتیاد بررسی شد. این تحقیق بر مبنای پیش آزمون پس آزمون با گروه کنترل از جمله این فرض را آزمود که فیلم مستند و کاریکاتور بر تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد مخدر موثر است. نتایج تغییرات معناداری در نگرش دانش‌آموزان گروه آزمایش نسبت به دانش‌آموزان گروه کنترل نشان داد.

مجید بحرینی بروجنی (۱۳۹۲)، بررسی اثربخشی چهار روش آموزش پیشگیری از سوء مصرف مواد بر تغییر نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر در دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه را بررسی کرد. نتایج پژوهش نشان داد که آموزش مهارت‌های زندگی و فیلم‌های مستند در نگرش دانش‌آموزان گروه آزمایش نسبت به

۲- تدابیر یا اقدام‌های پیش‌گیرنده جنبه جمعیت دارد، یعنی مخاطب آن، کل جمعیت یا گروه یا بخش معینی از آن است.

۳- زمانی که هدف اجتناب از انتخاب رفتارهای مجرمانه یا منحرفانه است، اقدام‌ها یا تدابیری پیش‌گیرانه خوانده می‌شود که قبل از ارتکاب اعمال بزهکارانه یا کج روانه و نه بعد از آن اعمال شوند.

۴- اگر پیش‌گیری شامل اعمال تدابیر یا اقدام‌هایی قبل از ارتکاب هر جرم کیفری یا پیش از انتخاب هر رفتار منحرفانه است، در آن صورت، این تدابیر یا اقدام‌ها نمی‌توانند مستقیماً قهرآمیز و سرکوبگر باشند، زیرا اعمال سرکوبی کیفری مستلزم آن است که جرمی قبلاً ارتکاب یافته باشد.

«از نظر کوئن با صنعتی شدن جوامع، ساخت، کارکردها و اقتدار خانواده دچار دگرگونی عظیمی شده است و مهمترین پیامد گذار از خانواده سنتی به خانواده صنعتی شهری، جانشینی خانواده هسته‌ای به جای خانواده گسترده بوده است. در نتیجه، خانواده نقش خود در تربیت اجتماعی فرزندان را به مدارس و آموزشگاه‌ها واگذار کرد و می‌توان گفت روابط سودجویی به جای مهرجویی و منفعت در مقابل اخلاق قرار گرفت و خانواده با کارکردهای گذشته‌اش به حاشیه رانده شد» (عسگری، ۱۳۸۷)

هدف اصلی پژوهش

تعیین میزان تأثیر فیلم‌های آموزشی در تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد و اعتیاد

الف) فرضیه پژوهش

بین نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد مخدر و اعتیاد قبل و بعد از دیدن فیلم‌های آموزشی تفاوت وجود دارد.

در اواسط دهه ۱۹۷۰، تأکید آموزشی در زمینه مصرف الکل، سیگار و دیگر مواد از روش‌های اطلاعاتی به سوی تمرکز بیشتر بر رشد فردی و اجتماعی تغییر

است. اما در جرم‌شناسی پیش‌گیرانه، پیش‌گیری در معنی نخست آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، یعنی با استفاده از فنون مختلف از وقوع بزهکاری جلوگیری کردن است و هدف از آن، به جلوی جرم رفتن و پیشی گرفتن از بزهکاری است. از نظر علمی نیز، پیش‌گیری یک مفهوم منطقی - تجربی است که همزمان با تأملات عقلانی و مشاهدات تجربی ناشی می‌شود. «پیش‌گیری از جرم به مجموعه اقداماتی گفته می‌شود که برای جلوگیری از فعل و انفعال زیان‌آور محتمل برای فرد یا گروه و یا هر دو به عمل می‌آید. مثل پیش‌گیری از جرائم جوانان و پیش‌گیری از حوادث در جاده‌ها» (بهرامی، ۱۳۸۳). شاید بتوان گفت که به تعداد صاحب نظران جرم‌شناسی، تعریف و طبقه‌بندی (تیپولوژی) از پیش‌گیری ارائه شده است.

در موضع پیش‌گیری از وقوع جرم، مروری بر تعاریف ارائه شده پیرامون جرم امری گریز ناپذیر است هر چند برخی از صاحب‌نظران علم جرم‌شناسی مانند راب وایت و فیونا معتقدند پاسخ صریحی در خصوص این که جرم چیست وجود ندارد. این دو نفر می‌گویند: تعریف جرم متناسب با دغدغه‌ها و جهان بینی افراد متفاوت است. (فربی، خطرهای ترک اعتیاد، ص ۵۲) برخی دیگر از جرم‌شناسان مثل ریچارد اشنايدر و تدکچین جرم را رویدادی پیچیده دانسته و می‌گویند جرم زمانی اتفاق می‌افتد که چهار عامل هم زمان با هم وجود داشته باشند: قانون، مجرم، هدف و مکان وقوع جرم؛ آنها به نقل از فرهنگ انگلیسی آکسفورد جرم را این گونه تعریف می‌کنند: «عملی دارای مجازات قانونی که به موجب قانون ممنوع بوده و برای رفاه عمومی مضر باشد» (جراند، روانشناسی سلامت، ص ۲۰)

گسن، جرم‌شناسی فرانسوی، برای پیش‌گیری چهار معیار در نظر گرفته است:

۱- اقدامی پیش‌گیرنده تلقی می‌شود که هدف اصلی آن تضمین پیش‌گیری از بزهکاری یا «انحرافات جرم‌گونه» باشد، یعنی اقدام موثر علیه عوامل یا فرآیند‌هایی که در بروز بزهکاری و انحراف، نقش تعیین‌کننده و قاطع ایفا می‌کنند.

(بوتوین و بوتوین به نقل از لوینسون، رویز، میلن، و لانگروود، ۱۹۹۷).

یکی از برنامه‌های پیشگیری مبتنی بر عوامل فردی و اجتماعی و تغییر نگرش که تاکنون تدوین و اجرا شده است آموزش از طریق دیداری یعنی نمایش فیلم‌ها و پیام‌های آموزشی است.

نگرش و روند شکل‌گیری آن

مقوله نگرش و روند شکل‌گیری آن، از جمله مباحث جالب روانشناسی اجتماعی است. نگرش‌ها نقش بسیار مهمی در زندگی، اندیشه‌ها و رفتارهای فردی و اجتماعی انسان دارند.

روانشناسان معتقدند که وقتی نگرش فرد را تغییر می‌دهیم، می‌توانیم رفتار وی را نیز تغییر دهیم. پس هرچه بیشتر در مورد رفتارها آگاهی داشته باشیم تغییر نگرش افراد سهل‌تر خواهد بود.

چرا برخی از جوانان از مواد مخدر پرهیز و برخی دیگر از آن استقبال می‌کنند؟ چگونه می‌توان نگرش‌های مثبت و یا منفی را در جوانان به وجود آورد؟

پاسخ به این سوال‌ها به حیطه عمل نگرش مربوط می‌شود. نگرش نوعی حالت آمادگی است - تمایل به عمل یا عکس‌العمل خاصی در مقابل محرکی خاص - نگرش‌های فرد غالباً راکد است و تنها در صورت برخورد با موضوع، در بیان و رفتار تجلی می‌کند و همه چیز زندگی به نگرش‌های فرد بستگی دارد. نگرش یک حالت روانی و عصبی آمادگی است که از طریق تجربه سازمان می‌یابد و تأثیری هدایتی یا پویا بر پاسخ‌های فرد در برابر کلیه اشیا یا موقعیت‌هایی دارد که به آن مربوط می‌شود. روانشناسان مفهوم نگرش را از طریق تحلیل آن به سه جزء متفاوت تقسیم کرده‌اند، این اجزا عبارتند از: جزء شناختی: که مربوط به عقیده‌های گوناگون و آگاهانه افراد نسبت به یک موضوع است؛ جزء عاطفی (احساس): که شامل احساساتی است که بر اثر مواجهه با یک موضوع در شخص برانگیخته شده و ارزشیابی او را از آن موضوع مشخص می‌کند؛

یافت. فرض زیر بنایی آن بود که از طریق برنامه ریزی برای ارضای نیازهای اساسی و در جهت بالا بردن اعتماد بنفس، مهارت‌های ارتباطی و تصمیم‌گیری و ... می‌توان از گرایش و اقدام به مصرف مواد پیشگیری نمود (رحمتی، ۱۳۸۳).

نوجوانی و خطر سوء مصرف

نوجوانی غالباً به عنوان یک دوره مهم غیر جسمی و روانشناختی توصیف شده است. در طول نوجوانی افراد، نوعاً با دامنه گسترده‌ای از رفتارها و الگوهای سبک زندگی‌آزمایش می‌شوند. این به عنوان بخشی از فرایند طبیعی جدایی از والدین، رشد حسخود مختاری و استقلال، ایجاد هویت شخصی، و اکتساب مهارت‌های ضروری برای عملکرد سودمند در جهان بزرگسالی رخ می‌دهد. تعدادی از تغییرات رشدی که پیشنیازهای ضروری برای بزرگسالان سالم شدن هستند. خطرات نوجوانی سیگار کشیدن، مصرف مشروبات و مصرف مواد را افزایش می‌دهند، هم‌چنین نوجوانان ممکن است به مصرف مواد مشغول شوند زیرا مواد برای آنها معانی از ایجاد مسئولیت مشترک با گروه مرجع خاص، طغیان در برابر اقتدار والدینی یا ایجاد هویت فردی‌شان، فراهم می‌کنند.

همرنگی نیازها و همرنگی رفتار در طول دوران پیش نوجوانی و اوایل نوجوانی سریع‌آفزایش می‌یابد و پیوسته و منظم از میانه تا اواخر نوجوانی کاهش می‌یابد. با این‌وجود، علی‌رغم این تمایل رشدی کلی به سوی افزایش همرنگی، آمادگی فردی با فشارهمنوایی، وابستگی به ارزش‌ها و تنوعی از عوامل روانشناختی و همین‌طور اهمیت نسبی پذیرش همسالان در نوجوانان ممکن است به طور زیادی متفاوت باشد. بالاخره این که، به خاطر این که نوجوانان به لحاظ شخصیتی یک حس فنا ناپذیری دارند، تمایل به‌حدائق رساندن خطرات مرتبط با مصرف مواد دارند و توانایی‌شان را برای اجتناب از الگوهای مخرب مصرف شخصی زیاد برآورد می‌کنند

مانند هوش، ویژگی‌های شخصیت و میزان بر
انگیزندگی می‌شود.

در تحول و دگرگون کردن نگرش‌ها باید به نظریه
سه مرحله‌ای کورت لوین دانشمند علم ارتباطات توجه
کرد:

۱- انجماد زدایی

لوین معتقد است وقتی که نگرشی در جامعه شکل
گرفت قاعداً تحت تأثیر چند فشار است. یک دسته
فشارهایی هستند که قصد دارند نگرش را تغییر دهند و
دسته دیگر قصد دارند آن را محکم‌تر جلوه دهند (از آن
به‌عنوان تحلیل میدان نبرد یاد شده). هر نگرش یک
حالت حاد یا یک باسیل دارد که گاه به دور خود پوسته
محکمی می‌بندد و با آن پوسته محکم می‌خواهد از خود
محافظت کند یعنی در برخورد با نگرش اول باید
پوسته آن را شکافت. کورت لوین معتقد است در این
مرحله ما باید انجمادزدایی کنیم؛ یعنی در واقع اول
چفت و بست‌ها را بگشاییم و برای گشودن بست‌ها باید
۲ کار انجام دهیم؛ اول، اطلاع‌رسانی و دوم شیوه‌های
اغنایی که اینها هر دو از رسالت‌های ارتباطات هستند.

۲- جایگزینی

رسانه به سرعت بر ذهن افراد اثر می‌گذارد و آن را
دگرگون می‌کند که در این میدان نبرد، رسانه به‌صورت
یک قدرت نسبتاً قوی در جهت بقیه قدرت‌هایی که باید
نگرش را تغییر بدهند وارد عمل می‌شود و کار خود را
انجام می‌دهد. یکی از دشواری‌هایی که در عمل
برنامه‌ریزی کشورهای جهان سوم به‌ویژه در ابعاد
تغییرات فرهنگی با آن مواجه می‌شویم، وجود شکافی
بین این دو مرحله است؛ یعنی ممکن است ضربه اول را
خیلی خوب وارد کنیم و تغییر نگرش جدید به درستی
جایگزین نشود دوباره احتمال برگشت به نگرش قبلی
بسیار خواهد بود. اینجاست که می‌خواهیم عملی را
انجام بدهیم که با تغییر نگرش هماهنگی و توازن
داشته باشد، اگر این کار به درستی انجام گیرد، هراندازه
غیرمستقیم‌تر باشد احتمال موفقیت بیشتر خواهد بود.
بعضی مواقع می‌بینیم که نگرش تغییر کرده و زمان
عمل فرارسیده است در این حالت هر قدر عمل با

جزء آمادگی برای عمل (رفتار): که شخص در برخورد با
موضوع موردنظر به‌گونه معینی رفتار می‌کند.
نگرش‌ها را نمی‌توان مشاهده کرد بلکه از رفتار شخص
برداشت می‌شود. نگرش دارای شدت و جهت است.
برای نمونه امکان دارد که موضعی مطلوب یا نامطلوب
نسبت به مردم یک کشور اتخاذ کرد اما این
موضعگیری لزوماً نسبت به همه افراد آن کشور دارای
شدت برابر نیست! یعنی نگرش ما می‌تواند در
امتداد یک بعد و در نقاط مختلف قرار بگیرد. برای
یافتن محل این نقاط، نیاز به اندازه‌گیری نگرش‌ها است
آن هم براساس معیار و مقیاس مشخص. انسان
موجودی است اجتماعی که در اجتماع زندگی می‌کند،
با اجتماع حرکت می‌کند و با اجتماع به رشد و بالندگی
می‌رسد، انسان در فراگرد تکاملی زندگی خود همواره
در معرض تغییر و دگرگونی است این دگرگونی اعم از
اینکه برای او محسوس و ملموس باشد یا نباشد با
الگوهای شناختی خود او ممکن است انجام گیرد. همه
فرایندهای جامعه‌پذیری که علم و تربیت بخش
عمده‌ای از آن است دربرگیرنده فرایندی پیوسته از
شکل و تغییر دادن نگرش است. در منطقی رسمی‌تر
فعالیت‌های تبلیغی و مبارزه انتخاباتی به روشنی
به‌عنوان کوشش‌های آشکار در تأثیرگذاری بر نگرش‌ها
به شمار می‌آیند. ایده مرکزی همه این فعالیت‌ها آن
است که محاوره - عمدتاً کلامی و بصری - می‌تواند
هم‌چون وسیله‌ای برای تغییر نگرش بهینه باشد.

محرك‌هایی که در اطراف ما هستند گاهی از محیط
پیرامون و نزدیک حاصل می‌شوند و گاهی از محیط
فراگیرتر، بعد از این که تحولاتی درون محرك ایجاد
شد جزو ادراک شخصی فرد می‌شود ولی افراد همه
محرك‌ها را می‌پذیرند و آنهایی را که می‌پذیرند بعد از
پردازش تبدیل به نگرش می‌کنند. این نگرش روی
عواطف و شناخت ما تأثیر می‌گذارد و باعث بروز رفتار
در فرد می‌شود. برای تغییر نگرش باید به متغیرهایی
توجه کرد؛ از جمله به ویژگی‌های منبع محاوره و عمدتاً
اعتبار، تخصص و امین بودن او، خود محاوره و
ویژگی‌های شرکت‌کنندگان که دربرگیرنده متغیرهایی

میان نگرش و رفتار به طور گسترده‌ای در حوزه روانشناسی اجتماعی و علوم رفتاری مورد تحقیق قرار گرفته است.

هر چه روانشناسان بیشتر بتوانند ارتباط میان نگرش و رفتار و عواملی که این دو را تحت تأثیر قرار می‌دهند درک نمایند، بهتر می‌توانند اختلال‌های روانی را درمان کنند. بنابراین یکی از راه‌های تغییر رفتار مطالعه نگرش‌های افراد و تغییر آن نگرش‌هاست.

شناخت و تغییر نگرش‌های منفی دانش‌آموزان نسبت به دروس مدرسه به‌ویژه دروسی مانند ریاضیات و علوم تجربی، یکی از روش‌های مؤثر برای افزایش و بالا بردن عملکرد تحصیلی آنان و در نتیجه موفقیت تحصیلی و افزایش احترام به نفس آنهاست. احترام به نفس بالایی حاصل از موفقیت تحصیلی خود می‌تواند به ایجاد یک نگرش مثبت و سودمند نسبت به امور تحصیلی و درس خواندن بشود.

تغییر رفتار به‌منظور تغییر نگرش‌ها

در سال ۱۹۵۵، جورج کلی روانشناسی خود را تحت عنوان سازه‌های شخصی معرفی کرد. سازه شخصی کلی براساس این ایده قرار گرفته بود که فرد از منظر دسته‌ای از عقاید قبلی خود درباره جهان به آن می‌نگرد (یعنی سازه‌ها). این سازه‌ها همچنان که فرد در معرض موقعیت‌های جدید و متفاوت قرار می‌گیرد تغییر یافته و با آن موقعیت‌ها سازگار می‌شوند. ایده اساسی موجود در تئوری کلی این است که افراد می‌توانند به جست‌وجوی تجربیات تازه پرداخته و با تمرین، آن تجربیات رفتارهای تازه‌ای را به‌منظور ایجاد تغییر در نگرش‌هایشان نسبت به جهان پیرامون، در خود به‌وجود آورند. بر همین اساس جورج کلی توصیه می‌کرد که درمان‌گران بیماران خود را به تلاش در جست‌وجوی رفتارهای جدید و راهبردهای مقابله با مشکل تشویق کنند. او و همکارانشان موارد فراوانی را گزارش کرده‌اند که در آن بیماران الگوهای رفتارهای جدید و مؤثری را در خود به‌وجود آورده و متعاقب آن نگرش‌هایشان تغییر یافته است. در مواردی که رفتار با

شیوه‌های حساب شده و دقیق و غیرمستقیم صورت بگیرد بیشتر مؤثر واقع می‌شود.

۳- انجماد مجدد

نگرش‌ها همیشه حالت ارتجاعی و بازگشت‌پذیر دارند پس برای اینکه حالت برگشت‌پذیری را کم کنیم باید به نگرش به‌وجود آمده چفت و بست بزنیم تا مجدداً به نگرش اول برنگردد. در اینجا نقش رسانه دوباره اهمیت پیدا می‌کند، رسانه می‌تواند این کار چفت و بست‌زدن به نگرش‌ها را با سرعت بالا انجام دهد.

پیامد تغییر نگرش، تغییر در نوع سازگاری یا ناسازگاری، سمبل‌ها، الگوها و ارزش‌های فرد است که به‌طور کلی به شکل زیر بیان می‌شود:

تغییر در نگرش منجر می‌شود به تغییر در نوع سازگاری و یا ناسازگاری که این نیز به نوبه خود منجر می‌شود به ارتباط تغییر در سمبل‌ها و متحول‌شدن الگوها که نتیجه‌اش تغییر در قضاوت‌ها و ارزش‌هاست. در مجموع می‌توان گفت که نگرش، برخاسته از فرهنگ مادی و معنوی جامعه، خانواده، ارزش‌ها و آرمان‌هاست. نگرش‌ها مجموعه پیچیده‌ای است و ممکن است اجزای متشکل آن عاطفی یا رفتاری باشد. نگرش‌ها از محرک‌هایی که در پیرامون ما قرار دارند شکل می‌گیرند و پس از تشکیل، بر عواطف و احساسات و شناخت ما اثر می‌گذارد.

از آنجا که نگرش منشأ کلیه رفتارهای فردی و اجتماعی است ناگزیریم برای دگرگون کردن نگرش‌ها ابتدا آنها را بشناسیم.

تغییر رفتار پیامد تغییر نگرش‌ها

نگرش و رفتار در زندگی روزمره ما با یکدیگر در هم تنیده شده‌اند. تغییر نگرش‌ها می‌تواند منجر به تغییراتی در رفتار شود و به عکس، تغییر در رفتار می‌تواند بر نگرش‌های فرد تأثیر گذارد. مشورت و رایزنی، حربه‌های سیاسی و دیگر روش‌های متقاعدسازی بر این مینا ساخته شده‌اند که رفتار افراد پیرو نگرش‌های آنهاست و نگرش‌ها می‌توانند تحت تأثیر پیام مناسبی که به روش درستی فرستاده می‌شود، قرارگیرند. ارتباط

مصرف مواد مخدر به آنهاست. مطالعات اولیه نشان می‌دهد که سایت‌های اینترنتی مربوط به پیشگیری مصرف مواد مخدر یا سایر موارد زمانی مفید است که همسو با سایر فعالیت‌های پیشگیری محلی مرتبط انجام گیرد.

مراحل فوق باید مد نظر باشد تا بتوان برنامه‌هایی را تهیه کرد که نیازهای مخاطبین را مورد توجه قرار دهد بدینوسیله احتمال این که پیام‌ها دریافت و مورد پذیرش واقع شوند افزایش می‌یابد. تغییر رفتار یک فرآیند پیچیده است و عرضه پیام اولین گام در این راه است و بطور کلی برنامه‌های رسانه‌ای می‌توانند عقاید را تغییر و انگیزه را تحت تأثیر قرار دهند لیکن آنچه را که نمی‌توانند انجام دهند یک تغییر بلند مدت در رفتار آنهاست بنابراین برای این کار نیاز به کاربرد استراتژیهای متنوع پیشگیری است. دوازده مرحله جهت ایجاد یک رفتار مطلوب در افراد بر شمرده شده است:

- ۱- عرضه پیام به مخاطب ۲- توجه مخاطب به پیام
- ۳- مجذوب شدن مخاطب به پیام و آن را مرتبط با خود دیدن ۴- درک پیام توسط مخاطب ۵- منحصراً سازی رفتار جهت متناسب شدن با خود ۶- پذیرش تغییر ۷- یاد آوری پیام و استمرار در قبول آن
- ۸- توانایی فکر کردن درباره پیام ۹- تصمیم‌گیری مبتنی بر پیام ۱۰- رفتار کردن همگون تصمیم‌گیری انجام شده ۱۱- دریافت تقویت‌های مثبت برای رفتار ۱۲- پذیرش رفتار در زندگی شخصی).

(SAMHSA, 2010)

روش تحقیق

طرح پژوهش حاضر یک طرح آزمایشیاز نوع طرح پیش‌آزمون پس‌آزمون با گروه کنترل می‌باشد. در این نوع طرح‌ها هر یک از گروهها دوبار اندازه‌گیری می‌شوند اولین اندازه‌گیری با اجرای یک پیش‌آزمون و دومین اندازه‌گیری با اجرای یک پس‌آزمون انجام می‌گیرد. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان شهر دماوند در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ است. نمونه پژوهش حاضر تعداد ۸۰ دانش‌آموز

نگرش‌ها هماهنگ نیست، گاهی اوقات علت آن فشار اجتماعی یا فشار ناشی از همسالان است. افراد بزرگسال عموماً از نگرش‌های تثبیت شده خود تبعیت می‌کنند، در حالی که در کودکان نگرش‌ها اغلب به وسیله مشاهده رفتار دیگران به‌ویژه والدین شکل می‌گیرد.

تجربه نشان داده است که برنامه‌های تبلیغی در رسانه‌های جمعی که جوانان را مورد نظر قرار می‌دهند در صورتی موثر خواهند بود که بتواند باعث تغییر در نگرش آنها شود. این تغییر با بکارگیری روش‌های متفاوت از جمله توجه به فرهنگ‌های عامه پسند با باورهای امروزی در زمینه موزیک و مد گرفته تا استفاده از تکنولوژی جدید را می‌تواند در بر بگیرد. فرهنگ جوانان از مرزها می‌گذرد و روندهای جدید به سرعت ظاهر می‌شوند، از این رو استفاده از نمایندگان گروه‌های ویژه مورد نظر در طراحی و ارائه پیام‌های پیشگیری از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

علاوه بر رسانه‌های جمعی سنتی مجله، رادیو و تلویزیون، در سال‌های اخیر ثابت شده است که اینترنت نیز از توان بالقوه بالایی جهت ارتقای سطح آگاهی‌ها در خصوص موضوعات جدید برخوردار است. همین‌طور که مردم بیشتری به اینترنت دسترسی پیدا می‌کنند و از آن برای به دست آوردن اطلاعات استفاده می‌کنند، سایت‌های اینترنتی مربوط به سوء مصرف مواد نیز بینندگان بیشتری را به خود اختصاص می‌دهند. اینترنت وسیله‌ای برای رسانیدن پیام‌های طرفداران مواد مخدر و تبادل اطلاعات در خصوص قابلیت دسترسی و تولید مواد مخدر غیرقانونی نیز می‌باشد. در نتیجه پیام‌های متناقض در زمینه مصرف مواد مخدر و جذابیت آن در اینترنت وجود دارد. با توجه به این امر لازم است اقداماتی جهت تسهیل در ایجاد سایت‌های اینترنتی به منظور ارائه اطلاعات دقیق مربوطه به شکلی جذاب برای گروه‌های مورد نظر به عمل آید. یکی از چالش‌های عمده برای برنامه‌های پیشگیری که با استفاده از اینترنت صورت می‌گیرد، طبقه‌بندی صحیح مخاطبان و ارائه پیام‌های مناسب در زمینه سوء

روش تجزیه و تحلیل

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصله از روش‌های آماری در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح توصیفی آماره‌هایی چون تعداد، میانگین، انحراف استاندارد، به کار رفت. در سطح استنباطی نیز از تحلیل کوواریانس و آزمون t دو گروه مستقل برای مقایسه میانگین‌ها استفاده شد. جهت سهولت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده گردید.

یافته‌ها

"بین نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد و اعتیاد قبل و بعد از آموزش از طریق فیلم‌های آموزشی تفاوت وجود دارد"

فرضیه اصلی پژوهش

برای آزمون فرضیه اصلی پژوهش از آزمون آماری تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج این آزمون در جدول ۱ و ۲ ارائه شده است. همچنین برای آزمون فرضیه اصلی پژوهش از آزمون آماری t دو گروه مستقل استفاده شد به همین دلیل آزمون آماری مذکور بین نمرات نگرش نسبت به سوء مصرف مواد مخدر (که از تفاوت بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون نگرش نسبت به اعتیاد بدست آمد) دو گروه آزمایش و کنترل محاسبه شد. نتایج این محاسبات در جدول ۳ ارائه شده است.

دبیرستانی دختر از سه مقطع (اول، دوم، سوم) که با استفاده از روش "نمونه‌گیری تصادفی" ۱ دبیرستان از بین دبیرستان‌ها به صورت تصادفی انتخاب شد. برای اجرای تحقیق، محقق از ۱۴ کلاس این دبیرستان ۷ کلاس را به صورت تصادفی انتخاب کرده و پیش آزمون را بروی دانش‌آموزان این کلاس‌ها اجرا کرده و از بین آنها از دانش‌آموزانی که نمره آنها از ۸۰ بالاتر بود (نمره کل پرسشنامه ۱۶۰ است) تعداد ۴۰ نفر را به عنوان گروه آزمایش انتخاب کرده و متغیر مستقل یعنی آموزش از طریق فیلم‌های آموزشی را بروی آنها اجرا کرد و از بین بقیه دانش‌آموزان ۴۰ نفر به عنوان گروه کنترل انتخاب کرده که تحت تاثیر هیچ متغیری قرار نمی‌گرفتند. در انتخاب نمونه‌ها حداکثر سعی بر این بود که متغیر مداخله‌گر از قبیل رشته و پایه تحصیلی کنترل گردد.

ابزار اندازه‌گیری

پرسشنامه نگرش سنج نسبت به اعتیاد و مواد مخدر: پرسشنامه ای در مورد نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر است که به صورت فرم الف و ب توسط نظری (۱۳۸۰) ساخته شده است. سازنده پرسشنامه برای تعیین اعتبار صوری آیتم‌های مقیاس و نیز بررسی قوت و ضعف آیتم‌ها، از نظر دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری و نیز اساتید روانشناسی استفاده کرده است و همه آنها نظر مساعد و موافقی درباره اعتبار مقیاس داشته‌اند (سازه‌های نظری خوبی در این زمینه وجود دارد).

جدول ۱ - میانگین و انحراف استاندارد نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد در دو گروه آزمایش و کنترل

انحراف استاندارد پیش آزمون پس آزمون	میانگین		نمره ها / N گروه ها	
	پس آزمون	پیش آزمون	آزمایش	کنترل
11/809/38	۲۹/۹۰	۲۴/۵۰	۴۰	آزمایش
7/077/05	۲۰/۴۴	۲۰/۴۳	۴۰	کنترل

سوء مصرف مواد بین پیش آزمون و پس آزمون دو گروه آزمایش و کنترل را نشان می‌دهد.

این جدول آمار توصیفی شامل تعداد، میانگین و انحراف استاندارد تفاضل نمرات نگرش نسبت به

جدول ۲ - آزمون تحلیل کوواریانس مقایسه نمرات میانگین پس آزمون گروه آزمایش و کنترل در نمره کلی پرسشنامه

سطح معناداری	F کوواریانس
0/05	14/86

در بررسی نتایج جدول ۲، به دلیل برابر بودن تعداد (N) در دو گروه آزمایش و کنترل می‌توان در صورت ناهمگن بودن واریانس‌ها از تحلیل کوواریانس استفاده کرد. همچنین معناداری F کوواریانس با مقدار (14/86) در مقایسه با F جدول (4/10) در سطح

در بررسی نتایج جدول ۲، به دلیل برابر بودن تعداد (N) در دو گروه آزمایش و کنترل می‌توان در صورت ناهمگن بودن واریانس‌ها از تحلیل کوواریانس استفاده کرد. همچنین معناداری F کوواریانس با مقدار (14/86) در مقایسه با F جدول (4/10) در سطح

جدول ۳ - تفاوت بین میانگین تفاضل نمرات پیش آزمون و پس آزمون نمره در دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین تفاوت‌ها	انحراف استاندارد	آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری
آزمایش	20	-13/50	12/14			
کنترل	20	-5	5/68	4/48	38	0/000

مشاهده نشده است. اجرای آزمون تحلیل کوواریانس برای مقایسه میانگین نمرات پس آزمون گروه کنترل و آزمایش در نمره کلی پرسشنامه نگرش نسبت به سوء مصرف مواد نشان می‌دهد که F کوواریانس بدست آمده (14F = /66) در سطح (0/01) معنادار است. معناداری آزمون F و t به این معنا است که آموزش مهارت‌های زندگی بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد تأثیر داشته است و باعث تغییر نگرش آنها شده است، بنابراین فرضیه اول تأیید می‌شود.

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که مقدار t محاسبه شده (4t= /48)، با درجه آزادی 38 در سطح آلفای (0/01)، از t جدول (2/20) بزرگتر است. بدین معنا که بین نگرش دانش‌آموزان نسبت به اعتیاد قبل و بعد از آموزش از طریق فیلم‌های آموزشی تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی این که فیلم‌های آموزشی بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به سوء مصرف مواد تأثیر معناداری داشته است. بنابراین با 99% اطمینان می‌توان گفت: فیلم‌های آموزشی باعث تغییر نگرش نسبت به اعتیاد در نوجوانان دختر است.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعات انجام شده نشان می‌دهند برنامه‌های پیش‌گیرانه مبتنی بر ارتقای توانمندی فردی و اجتماعی، در پیشگیری از مصرف مواد در نوجوانان بسیار موثرند. تهیه فیلم‌های آموزشی یک رویکرد پیشگیری مبتنی بر افزایش توانمندی‌های فردی و اجتماعی است که طی سالیان اخیر مورد ارزیابی‌های متعدد قرار گرفته و پیشرفت‌های خوبی در زمینه پیشگیری از اعتیاد داشته است. به طور خلاصه نتایج پژوهش حاضر نشان داد که آموزش از طریق فیلم‌های آموزشی تغییر معناداری در نگرش نسبت به مصرف مواد ایجاد کرده است نتایج مداخله نشان داد که دانش

نمره بالا در پرسشنامه نگرش سنج نسبت به سوء مصرف مواد به منزله نگرش مثبت نسبت به سوء مصرف مواد است. مشاهده میانگین نمرات پس آزمون در گروه آزمایش در مقایسه با میانگین نمرات پیش آزمون همین گروه نشان‌دهنده آن است که میانگین نمره کلی نگرش نسبت به سوء مصرف مواد بعد از مداخله آموزشی کاهش یافته است. در حالی که در گروه کنترل هیچ‌گونه کاهشی در میانگین نمرات

آموزانی که فیلم‌های آموزشی را دریافت کرده بودند در مقایسه با دانش‌آموزان گروه کنترل در ارزیابی پس از مداخله تغییر معناداری در نگرش آنها نسبت به مصرف مواد نشان دادند.

پژوهش حاضر گامی در جهت درک و فهم و پیشگیری از عوامل روانی و اجتماعی مرتبط با مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر است و نتایج قابل قبولی برای پیشگیری از مصرف مواد در نوجوانان ارائه می‌دهد. مطالعه حاضر نشان داد که آموزش از طریق فیلم‌های آموزشی رویکرد پیشگیرانه موثر است. این یافته‌ها ضمن تایید اثر بخشی فیلم‌های آموزشی تغییر نگرش نسبت به سوء مصرف مواد و گرایش به مواد، به درک مکانیزم عمل این برنامه نیز کمک می‌کند. در نتیجه شواهد خوبی در حمایت از رویکردهای نفوذ اجتماعی برای پیشگیری از مصرف مواد فراهم می‌کند.

پیشنهادها

- برای کسب موفقیت هر برنامه مبارزه با اعتیاد، ایجاد انگیزش در فرد برای توجه به برنامه ضروری است.
- پیام تبلیغاتی و رسانه‌ای زمانی موفق خواهد بود که قادر باشد مخاطب را با خود درگیر سازد
- برنامه‌های پیشگیرانه همواره باید بین ابعاد هنری و ابعاد آگاهی بخش تعادل ایجاد کنند.
- مخاطبان جوان و نوجوان از یک سو و خانواده‌ها از سوی دیگر در اولویت قرار گیرند.
- پیام رسانه‌ای برای کسب موفقیت خود، ضرورتاً باید ساده و قابل فهم باشد. هر نوع پیچیدگی، اعم از پیچیدگی در -- ساختار یا موضوع، کار هنری را از مسیر اصلی خود منحرف خواهد ساخت.
- پیامی را طراحی کنند که به علاقه مخاطبان نزدیک باشد.

فهرست منابع

- محمدخانی، پروانه (۱۳۸۵). تأثیر تماشای فیلم هدایت کننده بر تغییر مکان کنترل اعتیاد و سوگیری نسبت به آن در دانشجویان، ارایه شده در اولین کنگره انجمن روان شناسی ایران، تهران. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- محمدخانی، شهرام (۱۳۸۵). مدل ساختاری مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر. پایان‌نامه دکتری روانشناسی بالینی. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- نظری، محمدعلی (۱۳۸۸). بررسی نقش تبلیغات در تغییر نگرش دانش‌آموزان منطقه ۱۶ تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- Botvin, G. J. Kantor, L. W. (2000). Preventing alcohol and tobacco use through life skill training. *Journal of alcohol research & health*, 24(4), 10-21.
- Furby, L. & Beyth-Marion, R. (1999). Risk taking in adolescence: a decision making perspective. *Developmental review*, vol, 12, 1-4.
- Gerrard, M. Gibbons, F. X. Benthin, A. C., & Hessling, R. M. (1996). Longitudinal study of the reciprocal nature of risk behaviors and cognitions in adolescence: what you do shapes what you think and vice versa. *Health psychology*, Vol. 15, 344-349.
- اخلاقی جوزانی، ابوالقاسم (۱۳۸۷). تأثیر آموزش و مشاوره گروهی بر تغییر نگرش معنادان نسبت به مواد مخدر. اصفهان. بهزیستی.
- ارنسون، الیوت (۱۳۸۹). روان شناسی اجتماعی (ترجمه حسین شکرکن) تهران. نشر: رشد.
- بهرامی، احسان (۱۳۸۳). اعتیاد، رسانه‌های گروهی و فرایند پیشگیری؛ ارزیابی فعالیت‌های گذشته و پیشنهادهایی برای آینده. کمیسیون تبلیغات ستاد مبارزه با مواد مخدر. تهران.
- پناهی، زینب (۱۳۸۷). نقش تبلیغات در تغییر نگرش دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی نسبت به اعتیاد. پایان‌نامه کارشناسی مددکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. تهران.
- ور شهباز، عباس و دیگران (۱۳۸۴). روابط ساختاری عوامل روانشناختی خطرزا و حفاظت کننده مصرف مواد مخدر در نوجوانان، فصلنامه رفاه اجتماعی. سال پنجم. شماره ۱۹.
- پورغلامی، پرپوش (۱۳۹۱). مطالعه میزان آگاهی و رابطه آن با نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی نسبت به اعتیاد به مواد مخدر در تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- زایری، علیرضا و همکاران (۱۳۸۲). نگرش دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهر تهران درباره اعتیاد. فصلنامه رفاه اجتماعی سال دوم شماره ۷.
- دلاور، علی (۱۳۸۷). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران. نشر: رشد.
- رحمتی، عباس (۱۳۸۳). تأثیر آموزش مهارت‌های مقابله‌ای به شیوه بحث گروهی بر نگرش دانش‌آموزان. سیف، علی اکبر (۱۳۸۸). روش تهیه پژوهشنامه، تهران. نشر: دوران.
- عسگری، امین (۱۳۸۷). تأثیر نقش گذاری روانی (پسیکودرام) بر تغییر نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانهای شهر خرم آباد نسبت به اعتیاد در سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- کریمی، یوسف (۱۳۷۹). نگرش و تغییر نگرش. تهران. نشر: ویرایش.
- کی‌نیا، مهدی (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی جنایی، جلد ۲، بی تا